

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

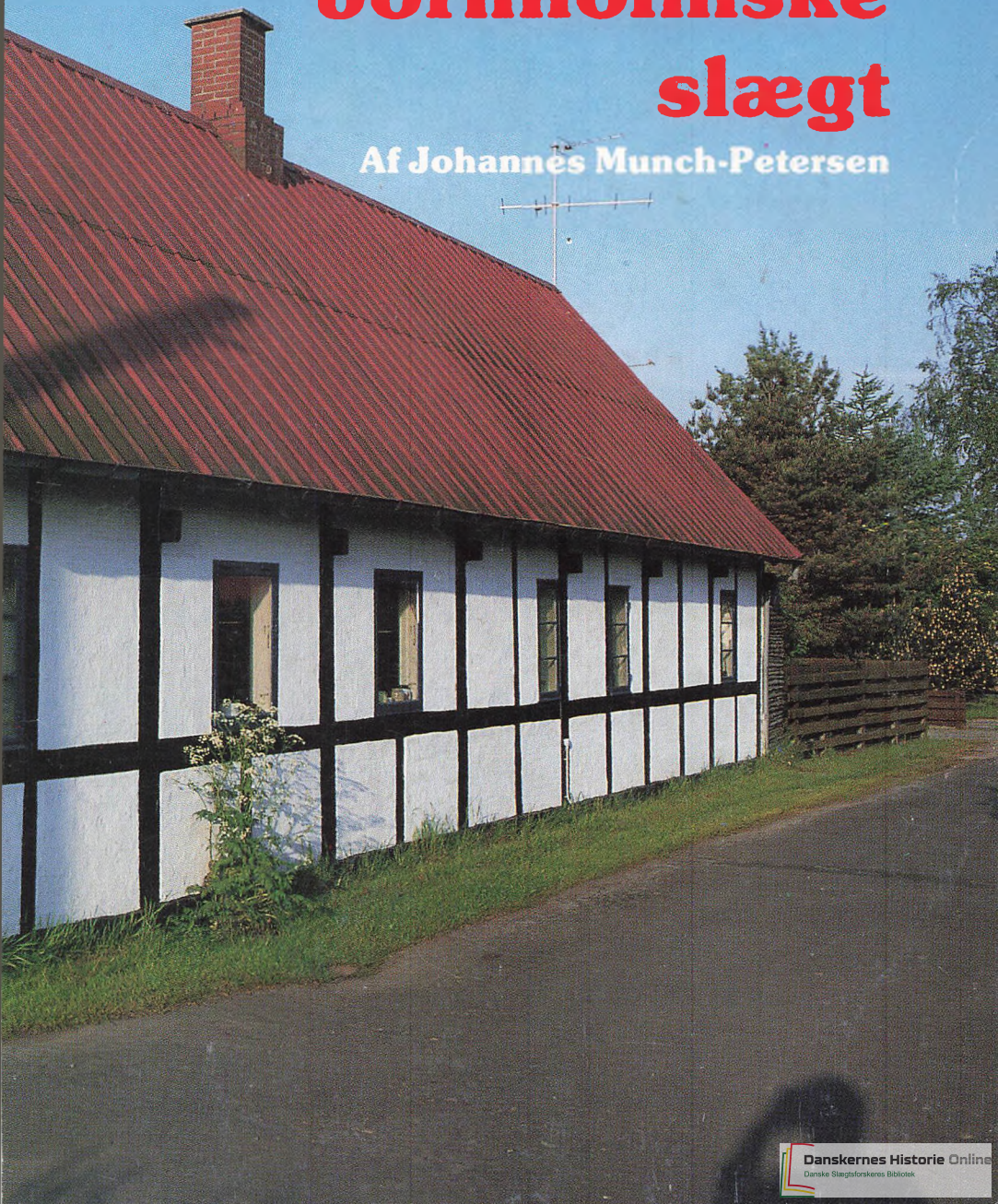
Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Min bornholmske slægt

Af Johannes Munch-Petersen

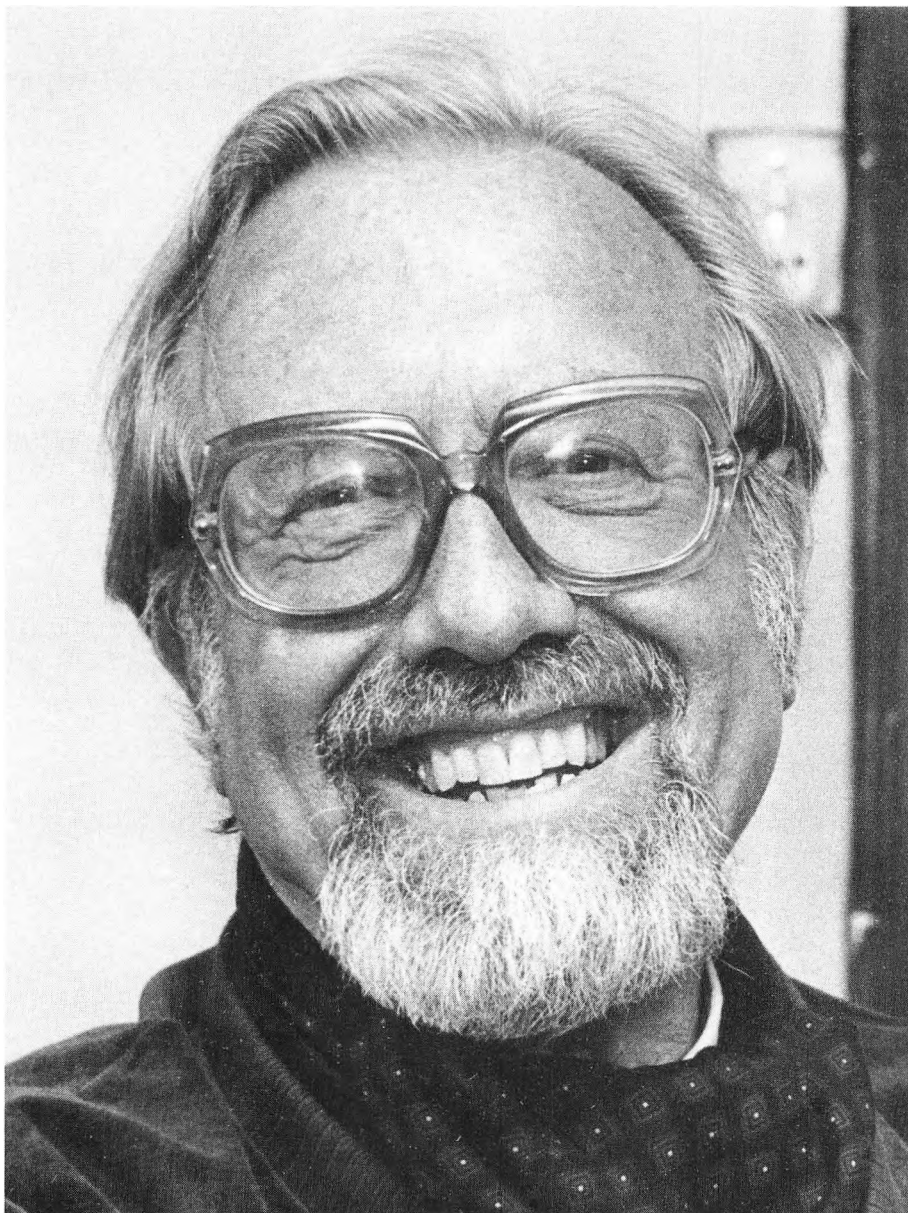

**Min
bornholmske
slægt**

Min bornholmske slægt

Af Johannes Munch-Petersen

Eget forlag
1986

Johannes Munch-Petersen

Motto: Fred, retfærdighed, medfølelse

Forord

Allerede i oktober 1984 stod det mig efter mange overvejelser klart, at muligheden for, at Socialdemokratiet skulle kunne vinde en snarlig politisk sejr over den borgerlige regering, måtte bero på en styrkelse af flg. punkter:

1. En stadig tættere tilknytning til A-pressen og fagbevægelsen.
2. Et øget samarbejde med SF, eventuelt gennem en fælles regering.

Denne min opfattelse blev gennem Ritt Bjerregård forelagt folketingsgruppen, der gik positivt ind for mine synspunkter og meddelte mig, at man ville anvende al arbejdsindsats til at bekæmpe den borgerlige regering.

Således opmuntret gik jeg videre i skrift og tale med at følge denne kamp op, ikke som politiker, men på grundlag af den indsigt, som mangeårige studier i indenrigs- og udenrigspolitik må formodes at give.

Min bog omhandler min slægt, der vel kan siges at bestå af en række særprægede, spændende og fordomsfrie mennesker. Men denne slægtskrønike danner kun rammen om bogens egentlige indhold, nemlig at give et indtryk af min egen livsholdning og politiske indstilling, som jeg nu deler med flertallet af den danske befolkning og det danske folketing.

Det er mit håb, at jeg med dette beskedne bidrag har gjort mit til at føre den politiske kamp til sejr.

Johannes Munch-Petersen

Min bornholmske slægt: En slægtskrønike gennem 200 år

Efter en samtale med dagbladet Bornholmerens redaktør traf vi den aftale, at jeg i løbet af de otte måneder, jeg boede i Snogebæk, skulle skrive om min bornholmske slægt.

Min farfar, Julius Petersen, stammer fra Rønne, min farmor fra Nexø, datter af konsul Munch. Derfor kom min far og hans syv søskende til - efter bornholmsk skik - at hedde Munch-Petersen til efternavn, det vil sige Munch efter deres mor, Petersen efter deres far. At jeg kom til at skrive denne bog, skyldes formentlig dels min artikel i »Østbornholm« om »Mit bornholmske hjem«, dels min varme sympati for A-pressen og arbejderbevægelsen.

Selv føler jeg trang til at berette om øens tidligere kulturliv, ikke for at fremhæve min familie, men for gennem denne at kaste lys over en periode, hvor nyt og gammelt mødes, og for at delagtiggøre mine læsere i synspunkter og beretninger, der næppe vil kunne tilvejebringes af nogen anden.

Lad mig som samlingspunkt for min beretning begynde med at omtale min moderlige veninde, som jeg har kendt fra jeg var ganske lille, lærer Bjerres enke, Mary Bjerre fra Torvegade i Nexø.

Hun var det eneste menneske, jeg har mødt, der har kendt min slægt gennem fem generationer.

Som ganske ung, ca. 15 år gammel, blev hun ansat som ung pige hos min fars ældste bror, dr. Markus Munch-Petersen på Nørrebro i København. Han var forholdsvis nygift og havde tre små børn.

Fra den tid lærte fru Bjerre («Mutter«, som jeg altid kaldte hende) for første gang familien at kende. Min farbror fik ofte besøg af sin gamle far, professor Julius Petersen fra Rønne. En dag, da han besøgte sin søn, traf han lille Mary grædende og fortvivlet. »Jeg må hjælpe dig,« sagde han, »vi er jo landsmænd, så vi må holde sammen.«

Mary Bjerre

Mary havde været hos tandlægen for at få trukket en tand ud, og resultatet var blevet en

smertefuld tandbyld. Julius Petersen gav hende smertestillende midler, og de fandt sammen, den gamle mand og den lille pige, i et varmt venskab.

Lægens to yngste brødre, Jon og Anton, kom ofte i den gifte brors hjem, især til frokost efter en munter lørdag aften. Jon studerede til ingeniør ved Polyteknisk Læreanstalt, Anton, min far, studerede jura.

En søndag tidligt om morgenen var de på vej tilbage fra et bal i Skodsborg, ca. 10 km fra byen. På vejen blev de indhentet af et renovationskøretøj. »Må vi køre med?« råbte de. »Ja, for fanden,« svarede kusken, »sæt jer blot op. En lort mere eller mindre spiller ingen rolle.«

En typisk beretning fra Mutter med en duftende pointe.

Jon skulle senere, som professor i vandbygning i København, blive tilsynsførende og havnebygger for det bornholmske havnevæsen. Min far, der var overretssagfører i København, havde såvel familie som venner i Nexø. Når han varetog sine bornholmske klienters interesser, boede han altid hos familien Bjerre i Torvegade.

I 1922 overtog mine forældre Strandhuset på Balka, bygget i 1916 af fars fætter, Johannes Munch, som jeg i øvrigt er opkaldt efter.

Det var bygget til en anden af fars fætre, konsul Berg-Munch, der mistede sin rigdom ved Landmandsbankens krak kort tid senere. Næsten samtidig med os fik familien Bjerre sommerhus på Balka, så fra den

periode stammer mit varme venskab med Mutter. Jeg var fire år gammel, da vi mødte hinanden for første gang.

For mine sønner var hun en slags bedstemor, og hun nåede at lære mit ældste barnebarn at kende. Familiens 5. generation.

I 1983 boede jeg på »Skovholt« syd for Nexø i mere end et halvt år. Mutter og jeg kom til at stå hinanden mere og mere nær. I løbet af dette halve år besøgte jeg hende mindst én gang om ugen.

Til sidst tog jeg afsked med hende den sidste uge i oktober, hvor hun boede på plejehjemmet i Årsdale. Jeg rejste tilbage til København. I november 1983, ca. tre uger efter mit sidste møde med hende, døde hun.

Men hvordan var så Mutter, som jeg har kendt godt i mere end 60 år? Lad mig prøve at beskrive hende på en måde, som fortsat dækker min opfattelse af hende. Lad mig beskrive hende med kærlig kritik, og så sandt, som nu en personlig opfattelse overhovedet kan betragtes som sandhed. Hun havde fejl. Hvem har ikke det?

Hun kunne være grov, bitter, hadsk, smålig, lidt snobbet og forurettet, ja, somme tider hård. Fejl kan være ubehagelige for såvel en selv som for andre. Men fra dem henter man en del af sin energi, en del af sin skaberkraft. Ædle mennesker keder mig. Jeg tror heller ikke på dem. Det stadige lys får en til at visne, som den evige sol skaber ørken.

For at være menneske må man være stor i fejl og stor i dyder, som det menneskelige fabeldyr: Fortil en løve, bagtil en slange, i midten en ged.

Mutter var også i sine positive sider stor. Hun var et naturtalent. Hun havde ikke nogen videre uddannelse, men besad ikke desto mindre en fremragende administrativ begavelse, en veltalenhed, der rummede munterhed, varme, inderlighed og intelligens. Kort sagt, når hun var bedst, var hun en medrivende ægte folkelig taler.

Men hendes største værdi - sjældnen som den altid vil være - bestod i, at hun kunne lade sig bevæge af andres lidelser, og handlede der, hvor nød og vanskeligheder tvang hende til handling. Hun har hjulpet mange.

Hvad jeg har søgt at beskrive, er et menneske, hvis samlede egenskaber udgør et sådant hele, at jeg kan sige, at jeg elskede hende og savner hende inderligt.

Lad mig til slut sige dette: Udsendelserne om bombningen af Nexø og Rønne hørte jeg såvel i TV som i radioen, i alt i tre timer.

Meget blev sagt. Men om fru Bjerre var der kun tavshed. Om hendes indsats ved Nexøs evakuering herskede der ingen tvivl, dengang det skete. Og umiddelbart efter blev det også påskønnet. Nu er hun glemt. Af det politiske parti, hun som tidligere byrådsmedlem tilhørte, af de mange nexøboere, hun ved sin administrative dygtighed, sit mod og sin opmuntring har hjulpet. Adskillige må som jeg have følt denne pinlige tavshed. Ja, jeg ved det. Svært at blive så gammel og så glemt.

Som byrådsmedlem beskæftigede hun sig fortrinsvis med sociale problemer. Ikke mærkeligt, at hun fandt sin støtte og forståelse hos den tids fortrinlige borgmester, Hans Pihl. Han var ca. et år yngre end jeg. Jeg kendte ham ganske godt. Han døde alt for tidligt.

Lad mig slutte her. Mutter glider for en tid ud af billedet. Jeg vil herefter give en skildring af Julius Petersen, hans far og den røde tråd, der knyttede dem til Nexø.

Rønneslægten

Findanus Petersen, min oldefar, var typisk bornholmer, ikke blot som født i Rønne og bornholmer igennem ukendte slægtled, men også derved, at han havde det mest bornholmske hverv af alle. Han var nemlig urmager. Hvor dygtig han var som sådan, skal jeg ikke kunne udtale mig om, da jeg ikke har den tilstrækkelige professionelle sagkundskab dertil.

Men ud fra min egen erfaring kan jeg dog udtale mig.

I mit københavnske hjem står hans svendestykke, en bornholmer, der er en arv fra min far.

Når dets sindige tikken regelmæssigt bryder stuens stilhed, opleves det som vort hjemms hjerteslag.

Dets timeslag er faste og sprøde i klangen og giver sig til kende med en punktlig rytme.

De opretholder på én gang en fornemmelse af nærhed og et ekko fra fortiden.

Oftest går uret helt rigtigt. Men det hænder nu og da, at det går lidt forud for sin tid, ligesom ham, der har bygget det.

Efter hvad jeg gennem årene har lyttet mig til fra dem, der har kendt ham eller læst om ham, var Findanus frimodig og fordomsfri i sin optræden, men med den melankoli, der ofte ledsager et kunstnerisk sind.

En sådan periode blev brat afbrudt af en overdådig barsk munterhed, en tendens der er vandret fra slægtled til slægtled ned gennem familien.

Findanus, der var født i 1818, døde ved det næste århundredes begyndelse, år 1900.

Med sin første kone, født Tranberg, havde han to sønner. Den første døde. Tilbage var min farfar, Julius Petersen. Efter sin første kones død

giftede han sig på ny med enken efter købmand P. Bergs bror, Andreas Berg. Hendes pigenavn var Cecilie Grønnegaard. Med hende havde han adskillige børn.

Ved hendes død i 1857 arvede Findanus blandt andet Strandgården, den maleriske gård, hvis hovedbygning ned mod havnen i Nexø var nabo til købmand Munch (senere H. V. Munch).

I Nexø fik Findanus overdraget adskillige offentlige hverv, blandt andet som byrådsmedlem.

I perioden fra 1851-58 var han Rønnekredsens medlem af Rigsdagen.

Hvilket parti han tilhørte, ved jeg ikke, det var enten det konservative eller Venstre, så det kan være mig ligemeget.

10 år senere solgte han gården og boede som rentier i København hos sin søn, Julius Petersen, der var læge på Nørrebro. I hans hjem døde gamle Findanus Petersen.

Alle disse tørre oplysninger må jeg tage med for helhedens skyld. For mig spiller de ingen rolle. Det der for mig har betydning, er at forsøge på at leve mig ind i et menneskes sind og skind. Finder jeg på den måde, f.eks. gennem en anekdote eller en overleveret historie, frem til det væsentlige ved dette menneske, dets livsudfoldelse, dets forhold til sam-

fundet, det vil sige dets politiske stilling og på dette punkt dets vilje til handling, ja, så vækkes min interesse.

I det korte nu skabes fremtiden på godt og ondt. I nuet skabes den banebrydende tanke, der måske sætter spor i fremtiden, i nuet kan to menneskers højeste lykke flamme op i en jordskælvsekstase. Men det allermindste kan lige så vel udløse den største katastrofe.

Det spaltede atom, det allermindste der findes, kan gå hen at blive menneskehedens største ulykke, dens undergang.

Viggo Hørup

Men nu tilbage til en beretning om Findanus, hans sanselige ligefremhed og naturlighed.

Frederik den 7. kom med sin kone for første gang til Bornholm, efter at han til venstre hånd var blevet gift med grevinde Danner. Hun var en folkets datter, varm, usnobbet og intelligent. Hofdamerne intrigerede imod hende. Hun var ikke fin nok.

Ved skibets ankomst nægtede amtmanden at byde hende velkommen. Da gik Findanus sindigt hen til parret og erklærede:

»Når Sjællands biskop kan vie Jer, kan jeg vel nok også byde Jer velkommen.« Og henvendt til grevinde Danner tilføjede han: »Og for egen regning gi'r jeg dig et kys i tilgift.«

Den pinlige velkomstceremoni udløstes i en befriende munterhed.

Lad mig slutte dette afsnit med at skildre min farfar, Jacob Julius Petersen, som ganske ung.

Julius var en kvik dreng med lyst og evne til at studere. Han rejste til København, hvor han blev optaget i Metropolitanskolens 1. gymnasieklasse. Som klassekammerater havde han blandt andre Harald Høffding og Viggo Hørup. Hørup og Julius Petersen blev af de københavnske drenge fra såkaldte »gode hjem« betragtet som nogle sære snegle, de, som henholdsvis var fra bondelandet og den fjerne provins.

Høffding, der gav fanden i sociale klasser, skønt han selv var søn af en københavnsk fabriksejer, blev straks knyttet til disse to kammerater, hvis livsholdning og kunstnerisk-intellektuelle begavelse han straks fornemmede sig til. De tre blev venner for livet og skabte i forening det radikale parti gennem en splittelse af det efter deres mening forstokkede parti Venstre.

Men da brydningen var indtrådt, var Harald Høffding blevet Danmarks eneste verdensberømte filosof som realistisk erkendelsesteoretiker, Viggo Hørup den ubestridt betydeligste journalist, vi har haft de sidste mange år, og min farfar professor ved universitetet i et til ham oprettet fag »Lægekunstens historie«.

Findanus Petersen

Harald Høffding

Lad mig til slut fra Høffdings erindringer citere hans skildring af skolekammeraten Jacob Julius Petersen.

»Julius Petersens fader havde været urmager i Rønne, men bosatte sig i København, da han var bleven folketingsmand. Julius havde måske noget af bornholmernes stridbare, koleriske natur, men ved siden heraf en inderlighed og en trang til at give sig hen, en umiddelbar sympati, især med lidende og fortrykte, der senere gjorde ham til en elsket læge, ikke mindst ude i de fattigste kvarterer på Nørrebro. Hans sind var stærke svingninger underkastet, skiftende mellem entusiasme og nedslagenhed. Det var ikke altid let at omgås ham. Pludselig kunne han synke sammen som i fortvivlelse, og da kunne han snerre ad ethvert forsøg på at opmuntre ham eller blot drage ham ind i samtale. Og ligeså pludseligt kunne sådanne mørke stunder afløses af trang til fest. Og således gik det også med hans arbejde. Til visse tider arbejdede han med febrilsk iver, men så kunne der komme tider med fuldstændig ferieren. Lærerne betragtede ham som en særling, de ikke vidste, hvad de skulle gøre ved. Undertiden forsvandt han i ugevis. Da havde han taget sig en tur til Bornholm. Han var allerede i skoleårene forelsket i sin senere hustru, som boede i Nexø på Bornholm, og han benyttede enhver lejlighed, som den mindste ferie frembød, til en udflugt derover, i reglen med en af de små jagter, der besørgede fragtfarten mellem Bornholm og København. Ofte, især om vinteren, havde han drøje ture. Vor gamle rektor, som i grunden godt kunne lide ham, og som, så længe det nogenlunde gik an, tog ham humoristisk, tog ofte det højtidelige løfte af ham, at han ikke ville benytte en lille ferie til at rejse til Bornholm: »Vil du nu love mig, Petersen - jeg siger love mig - at du ikke vil tage til Bornholm? Vil du give mig din hånd derpå?« Og Petersen lovede og gav hånden, men ved eftermiddagstid gik han alligevel ned bag Børsen og søgte en pæreskude til farten over Østersøen.

Det var efter en sådan tur, at han engang indfandt sig midt i en skoletime. Rektor modtog ham med et citat af Schillers Piccolomini: Spät kommt Ihr - doch Ihr kommt! Der weite Weg, Graf Isolan, entschuldigt Euer Säumen.

Henimod afgangseksamen havde han netop en slappelsesperiode, men han samlede sig sammen i de sidste måneder og bestod med udmærkelse. Uroen i sindet forlod ham aldrig.«

Min farfars liv

Min farfar, Jacob Julius Petersen, blev født i Rønne i året 1840 og døde i 1912. Hele livet boede han i København, først for at fuldføre sin uddannelse der, senere for gennem videregående studier og praktisk lægegering at dygtiggøre sig til et til ham oprettet professorat i »Lægekunstens historie«.

Livet igennem bevarede han sin dybe kærlighed til Bornholm, som han i ferier, eller når han i øvrigt følte trang dertil, besøgte fra de første år, særlig Nexø, hvor hans far boede. Her lærte han Oliva at kende, datter af konsul Marcus Jespersen Munch og Johanne Kirstine Munch, født Sonne.

I tiden inden sin embedseksamens afslutning boede han på Regensen, eventuelt hos sine mange venner og nu og da på et pensionat.

Således hændte det engang, at han boede hos en værtinde, som han fandt yderst tiltrækkende.

En søndag, inden de andre gæster havde indfundet sig ved morgenkaffen, lagde han en seddel på hendes tallerken. Hun læste den forbavset, smilede varmt til ham og nikkede ivrigt. På sedlen stod der: »Vil De i skoven, så nik?« På denne gammeldags invitation har hun nok, inspire-

Jacob Julius Petersen

ret af hans varme og på én gang muntre og sørgmodige blik, fuldt ud delt livet i skoven med ham.

Harald Høffding oplyser i sine erindringer, at han og hans hustru først og fremmest omgikkes Julius Petersen og hans hustru, født Munch.

»Han praktiserede nu på Nørrebro og fik hurtigt en stor praksis, ikke mindst i fattigkvartererne. Han var rastløs virksom og begyndte allerede nu sine studier over lægekunstens historie. Når han kom hjem fra sygebesøg i fattige hjem, kunne han forarges over den luksus, han mente at se i sit eget meget tarvelige hjem, og han kunne sidde hensunken i forstemthed og misfornøjelse. Men pludselig kunne så en helt anden stemning komme op, og ofte, når vi troede, at barometret stod lavt, kunne der komme indbydelse til at deltage i et lille lag. Over for hans rastløshed og hans mange svingninger var der god brug for Olivias besindighed, klare forstand og faste vilje. Da børneflokkene hurtigt voksede, var der nok at gøre for hende. Og stedse holdt hun sit hus i god gang, så det endog blev et samlingssted for hans venner.

Her mødtes vi med Kristian Arentzen, Viggo Hørup og Holger Drachmann og deres hustruer, og i mange og lange taler ved det festlige aftenbord drøftedes tidens mange spørgsmål.«

Viggo Hørup boede i øvrigt i samme hus som min farfar, hvorved min far lærte Ellen Hørup, der var jævnaldrende med min far, nærmere at kende.

Med denne talentfulde lille pige, der senere blev en af dagbladet Politikens mest fremragende journalister, knyttede min far et varmt venskab for livet. I mange år var han hendes sagfører.

Julius Petersen havde, trods sine voldsomme temperamentssvingninger, omkostningen ved hans kunstnersind, et lykkeligt liv. Uroen i sindet blev mildnet af et afklaret reflekterende intellekt, der kom til udtryk i hans skriftlige arbejder, hvis indhold var dybsindigt, og hvis stil på én gang var enkel og medrivende.

Han har efterladt sig en stor videnskabelig produktion, for hvilken han har høstet anerkendelse såvel i Danmark som i udlandet.

I samvær med sine medmennesker kunne han være yderst sarkastisk. Engang gik han sammen med en af sine døtre i Tivoli for at spise frokost. Høffding slog følge med dem. Da regningen for deres restaurationsbesøg blev præsenteret, udregnede filosofen nøje den trediedel, han

Oliva Petersen, født Munch

skulle betale. Min farfar bemærkede hertil tørt: »Kære Harald, jeg er ikke vant til at regne med brøker. Jeg må bede dig om at få lov til at betale det hele.« Det fik han.

I 1912 døde Julius Petersen. Harald Høffding holdt talen ved hans bisættelse i krematoriet. En tale hvori han har forsøgt at give en karakteristik af ham. Den er gengivet i hans erindringer, omtrent som den blev holdt. Således vil også jeg gengive den med hans egne ord:

»Så har da vor gamle, kære ven fået ro efter den lange smertenstid. Og han fik en smuk død. Henimod morgenstunden på den dag, der skulle blive hans dødsdag, kom der større og større uro over ham, som først stilledes, da hans trofaste sygeplejerske spurgte, om han ville op. Han nikkede ivrigt, tale kunne han ikke. Han blev båret hen til vinduet og så solen skinne på vandet, et syn han holdt meget af. Hans yngste søn støttede ham. Sygeplejersken spurgte nu, om hun skulle synge en vuggevise, han altid havde holdt meget af, og dertil svarede han ivrigt: »Ja, ja!« Så blev der sunget for den gamle mand, som der var blevet sunget for ham i hans barndom, og da sangen var forbi, var han død.

Som i hans dødsstund var der under hans sygdom en forunderlig åndelig klarhed over ham, sammen med den fremskridende affældighed. Der stod en kamp mellem hans trang til tanke og tale og det mørke, sygdommen såvel som det tungsind, der var hans ledsager gennem livet, stedse på ny spredte over hans sind.

Og denne kamp mellem lys, kraftigt arbejde og virkelyst på den ene side, tungsind, bitterhed og passiv hensynken på den anden side, strækker sig gennem hele hans liv, lige fra de unge år. Han var en stridende mand, en tapper mand. Det var i hans indre, striden stod. Da vi mødtes som kammerater de sidste år i skolen for over et halvt hundrede år siden, var det svingningen mellem lys og mørke i hans sind, iver og mathed i hans virke, der først gav mig forståelse af ham. Man måtte fastholde, at begge dele hørte til hans væsen, og de, der blev hans venner, lærte at holde ud med ham i de tunge og mørke timer, i modsætning til hvilke så den virkelige og hjertelige sympati og den klare livfulde tanke virkede så meget desto stærkere i de gode tider. Den måde, på hvilken han da kom os i møde med sit varme blik, sit venlige håndtryk, gjorde, at hans venner, ligesom han selv, glemte de timer, da »den mjeltskykans svartalf«, Tegnér har skildret, rådede. Der var en ild i hans indre, som ofte truede

med at fortære ham selv, men som kunne virke lysende og varmende, når de mørke tåger ikke hindrede den i at blive til ren og klar flamme. Sine universitetsstudier afsluttede han med feberagtig hast og begyndte snart efter at praktisere ude i fattigkvartererne på Nørrebro, og han fik hurtigt et stort klientel. Hans varme følelse for trængende og lidende besjælede hans virksomhed, men gjorde den ofte trang og pinlig for ham selv. Den nød og lidelse, han så så meget af, forøgede den forstemthed, der så let beherskede ham, og hans beskedne hjem forekom ham ofte for luksuriøst, når han vendte tilbage til det fra de usle rum, i hvilke så mange af hans patienter levede. Også i andre kredse end de fattiges vandt han et stort klientel, som vendte tilbage til ham, da han efter nogle års fraværelse som læge på landet igen kom til Nørrebro.

Som læge virkede han især ved sin hjertelighed og sympati, ved det umiddelbare velgørende indtryk af sin personlighed, ved den mystiske indflydelse, som ikke er det mindst væsentlige ved en virkning, lægen gør ved sygesengen.

Enhver, hvis læge han har været, vil have erfaret, hvor beroligende det var, blot når han kom og satte sig. Det var ikke alle, der opdagede, at der bag dette beroligende ofte rørte sig den stærkeste indre splid hos ham selv. Der kom noget tragisk i hans hele stilling ved hans ringe tro på medicinen som videnskab. Han havde ikke selv tro på de midler, han anvendte, og som de fleste af hans patienter ikke ville undvære. Hvad der havde hans hjerte, var medicinen som kunst, Hipokratismen, med dens store respekt for organismens selvhjælp, der blot krævede lægens virken til at holde hindringer borte, til at lindre og styrke, til at individualisere, behandle hvert tilfælde og hver enkelt patient på en særegen måde. Det er et stort ideal for lægekunstens dyrkere, han tegner i slutningen af sin bog om den medicinske lægekunsts historiske udvikling. Det forekom ham, at mange af den nyere lægevidenskabens dyrkere ikke havde tilstrækkelig forståelse for dette ideal, og det vakte hos ham en antipati mod de nye retninger, der blev mere udpræget med årene. Han hørte selv til en overgangstid, hvor den gamle lægekunst mere og mere afløstes af den på lægevidenskab byggede teknik, og det tragiske i en sådan overgangstid virkede stærkt i hans inderste og forøgede den bitterhed »mjeltsjykans svartalf« på forhånd så ofte indgød i hans sind.

Det var lægekunstens historie, han i sin forfattervirksomhed og som

universitetslærer i medicinens historie behandlede. Hans betydelige litterære talent og den veltalenhed han rådede over i sine begejstrede øjeblikke, gjorde ham det muligt at give glimrende og sympatiske skildringer af lægekunstens største. Her kom både hans interesse, hans sans for personligheder og hans skeptiske holdning over for moderne teorier og metoder til udtryk.

Det var hans lykkeligste år, i hvilke hans litterære arbejde ret trivedes og vandt anerkendelse. Det var tillige en stor sjælelig hjælp for ham at kunne fordybe sig i forskning og fremstilling. Da kunne han lettere overvinde mismodets mørke og dæmpe den indre uro. Hans kraft fik afløb i produktionen i stedet for at ødes i hypokondri og tungsind.

Den, der af alle bedst har forstået ham, hans hustru, så klart dette. Som hans og hendes gamle ven må jeg her udtrykke min store beundring for denne trofaste kloge kvinde, der i sin egen natur også havde sit at kæmpe med, men som gik op i ham og hans færd og havde klart blik for hans naturs kerne og stor tro til den. Hun fastholdt det midtpunkt, om hvilke de stærke svingninger skete, altid vis på, at pendulet ville svinge tilbage i den gamle bane, og tålmodigt ventende derpå. Hun så tydeligt, at frelsen for ham lå i arbejdet og blev aldrig træt, trods al hans modstræben, af at holde ham til ilden. Efter hendes død begyndte han at falde sammen. Den lange forfærdelige sygdom, af hvilken hun tæredes hen, den store tomhed tabet voldte, og tabet af en ung søn, til hvem han, som vi andre, knyttede store forhåbninger, tærede på hans livskraft, og dertil kom så den lange sygdom, der nu har ført til hans bortgang. Men selv nu brød hans livlige ånd og hans varme hjerte atter og atter frem gennem de skygger, sygdom og tungsind voldte.

Som en lindring føles det nu af os alle, at hans lidelser er endte. Men så melder sig tillige den vemodige tanke om, hvad vi har mistet i ham. Ikke blot hans børn og nærmeste slægt føler, at der her er sluttet et liv, der i sin personlige egenhed, sin dybde, sin trofaste udholdenhed i livets kampe måtte udfylde en stor plads i alle sind, der havde knyttet sig til ham og fået et indblik i, hvad der bevægede sig hos ham. Jeg personlig hører ikke til dem, der har mindst at takke for, og jeg må have lov til her at takke min ungdomsven, på hvis trofaste hjerte jeg altid kunne stole og som, på mange måder, omtumlet under livets gang, stedse bevarede den hellige ild i sit indre, den ideale stræbens, forståelsens og medfølel-

sens hellige ild. Og så sige vi da alle farvel til vor ven. Træt af dage som han var, kunne han vel have fortjent en blidere aftenstund end den, den tærende og pinende sygdom tilstedte. En skøn død blev ham forundt, han gik jo bort hilsende den opgående vårsol. Hvad der har bevæget sig i hans indre de sidste øjeblikke kan ingen sige. Men jeg tager efter alt at dømme næppe fejl, når jeg tror, at det har været noget lignende, som digteren har udtrykt i den linje »Dog livets kilde springer, hvor evigt den sprang«. Ære og fred være med Jacob Julius Petersens minde!«

Nexøslægten

I forbindelse med slægten Munchs ejendom, der senere blev overtaget af Holms Hotel, vil det være naturligt at betragte dennes beliggenhed ud fra et geologisk perspektiv.

I tidernes morgen var det højdedrag, hvor ejendommen nu ligger, en strandbakke, der udgjorde dennes top. Ved dens fod, der hvor Nexø Torv er placeret, mødtes havet med strandbredden. Her blev de rullesten skabt, som langsomt omdannedes til sandsten, således som de geologiske udgravninger har vist det.

Det er denne sandsten, der som gærde giver Nexø og omegn sit særpræg og sin fortryllelse. Desuden har den i en længere periode skabt byens største industri ligesom granitten fra det øvrige Bornholm.

Slotte, kirker, ambassader og herregårde over det ganske Europa er blevet bygget af sandsten.

Ejendommens første indehaver af slægten Munch var Anders Markussen Munch, født 1768. Han var købmand og værtshusholder. Personligt ved jeg intet om ham, udover at betegnelsen »Munkebakken« stammer fra ham.

Som det fremgår af »Nexø før og nu, 1. samling, 1984«, så ejendommen anderledes ud, da den var i slægten Munchs besiddelse. Det var en bindingsværksbygning med kun én etage. Tegltaget lå som en stor beskyttende hætte over huset, der virkede væsentlig lavere end taget.

Gårdspladsens længer var ligeledes bygget op af bindingsværk i samme stil som hovedbygningen. Disse længer var bevarede lige til bombardementet efter 2. verdenskrig, hvor de blev fuldstændig tilintetgjort.

Anders Markussen Munch døde i 1836, hvorefter ejendommen blev overtaget af hans yngste søn, Markus Jespersen Munch. Han var, ligesom sin far, købmand, og med ham begyndte den virksomhed som konsul, der fortsatte gennem tre generationer.

Han var født i 1807. I nogle år gik han i Rønnes lærde skole, hvorfra han blev student.

Snart efter at han havde påbegyndt sin virksomhed som købmand, blev han russisk konsul. Med sin første kone, født Kjøller, fik han en søn, der fik navnet Andreas Markussen Munch, der var en halvbroder til min farmor og far til den kendte bygmester og snedkermester, Johannes Munch.

Konsul Munchs anden kone, hvorfra jeg stammer, var Johanne Kirstine Sonne, født 1815, som datter af købmand Hans Jacobsen Sonne. Hendes fars betydelige rigdomme indgik som en ikke uvæsentlig del af hendes mands virksomhed.

Johanne Kirstine Sonne blev født i den gamle bryggergård og var søster til pastor Sonne, som var skaberen af den danske brugsforening. Efter hans opfattelse var formålet med brugsen, ved hjælp af stordriftens *Munkebakken som den så ud på Munchs tid.*

fordele, at give de fattige husmænd mulighed for at konkurrere på lige fod med storbønderne, og således bryde deres monopol.

Denne nyskabelse betød altså et første angreb på partiet Venstres landbrugspolitik.

Man vil herefter kunne forstå, at Julius Petersen for konsul-parret ville være en kærkommen svigersøn præget af den livsholdning og politiske indstilling, som han og hans venner sad inde med. Som forlovet med deres skarpsindige og højt begavede datter, Oliva Munch, bragte han sine venner Hørup og Høffding med som gæster i konsulatboligen. Med lidenskab diskuterede de - oftest enige - den kommende radikaliserings af og senere brud med partiet Venstre.

I 1868 havde Julius Petersen taget sin unge 22-årige radikale digterven, Holger Drachmann, med som gæst i købmandsgården.

Ingen kunstnerisk udfoldelse var denne begejstrede unge mand fremmed. Han malede og tegnede, ikke videre godt. Til gengæld spillede han udmærket, især på redekam. Og endelig udfoldede han sig i sine sataniske, forførende og yderst velklingende digte, heldigvis uden respekt for noget som helst. Hans mål var at chokere og forføre i vellyd og vellyst.

I et takkebrev for opholdet hos familien, stilet til Olivas ugifte søster, Anna, står der: »Jeg fandt nemlig i Deres hus et sted, der havde noget vist udbredt over sig, noget jeg ikke kunne og ikke kan forklare mig, men som stemmer med mine frisindede tilbøjeligheder (den store stue, hvor man kunne gå og komme, sidde, ligge, ryge, drikke, synge, spille, danse, bede selskab o.s.v.) samtidig med, at det tjente som ramme om mig selv, hvor jeg ligesom kunne få de forskellige løsrevne stykker til at ordne sig harmonisk.«

Det fortælles bl.a. om Drachmann i den røde stue, at her kunne han rigtig slå gækken løs og finde afløb for sit sprudlende humør, undertiden ved at marchere op og ned ad gulvet og spille de nyeste operamelodier på redekam.

Men al hans betagelse, al hans uforpligtende forførende sanselighed centrerede sig om Nexøs dejlige damer, hvad jeg inderligt godt kan forstå.

De muntre dage i Nexø tog slut. Til afsked skrev han følgende digt til Nexøs damer:

Farvel, mine damer, nu har jeg nok.
Mit hjerte på læben, i hånden min stok.
Mit farvel til een og til alle.
Et håndtryk her og et øjekast der.
En afskedsstrofe til hver især.
Eftersom rimet kan falde.

Duerne kurre, men høgen flyer.
Jeg ligner de flygtige skovens dyr.
Både dem med fjere og pelse.
Mindre en ulv og mere en bjørn.
Mest dog en hjort, som skræmmet af bøm,
søger i flugten sin frelse.

Afsted da til fjælds i dristige spring.
Oppe på bakken jeg ser mig omkring.
Og skimter de røde tage.
Byen med kirken og Snogebæks bugt.
Alt bli'r ved afskeden dobbelt så smukt.
I glans af de svundne dage.

Solen synker i aftenens skær.
Farves med guld de grønne træer.
Og havet derude blinker.
Det smilende landskab gemmer en lyst,
der genlyder dybt i mit eget bryst.
Og kalder og lokker og vinker.

Ofte, ja, ofte stod jeg som nu.
Med længsel i sindet, med ild i min hu.
Ville gerne stande tilbage.
I sydens sommer, i druernes land.
Bestandigt den samme urolige mand,
hvis våben gemmer en drage.

En drage så sentimental som få,
med øjne og vinger og hale på.
Og tit med cigaren i munden.
Og dristige piger har holdt den i hånd.
Men stedse knækker det skrøbelige bånd.
Og vips var dragen forsvundet.

Farvel, mine damer, nu flyver jeg bort.
Jeg håber, De mindes hvad småt og stort,
jeg har talt i det frie og stuen.
Mit hjerte på læben, i hånden min stok.
Jeg bandt mig gerne til pigernes flok,
men binder mig aldrig til: Fruen.

Sept. 68. H.D.

Denne faunagtige episode endte ironisk nok med, at han senere i Rønne skulle finde en af sine mange koner, en datter af købmand Erichsen, hvis hus senere er blevet til et berømt bornholmsk museum.

Nu forlader jeg denne brillante digter, der vandt alles hjerter, og vender tilbage til konsulatet på Munkebakken.

Konsul Marcus Jespersen Munch afgik ved døden 1872, 64 år gammel, og nåede at opleve ægteskabet mellem sin datter Oliva og lægen på Nørrebro, Jacob Julius Petersen.

Enkefru Johanne Kirstine Munch, født Sonne, overtog sin mands købmandsgård og blev boende på Munkebakken indtil sin død i 1886, 72 år gammel. Herefter overgik ejendommen til familien Holm, et hotel-dynasti gennem flere generationer.

Som et situationsbillede fra fortiden skal jeg blot opridse dette:

Den gamle konsulinde led i sine sidste år af en pinefuld og stærkt invaliderende giggt, således at hun havde vanskeligt ved at benytte den trappe, der fra indgangens afsats førte ned til gaden. Derfor er jerngelænderet omkring afsatsen beregnet til at slå op ligesom nu, og ikke som man skulle tro, for at kunne bringe varer ind ad indgangsdøren. Min oldemor lod dette arrangement lave til eget brug: Når hendes køretøj holdt foran

afsatsen kunne hun, vaklende, gå direkte over i kareten uden at skulle benytte de for hende så vanskelige trappetrin.

Tæppet går nu ned for konsulslægtens liv på Munkebakken, men fortsætter andetsteds.

Konsulparret Markus Jespersen Munchs og Johanne Kirstine Sonnes ældste søn, Herman Jacob Sonne Munch, blev født i 1842. I årene 1854 til -67 gik han i Rønne højere realskole, uddannede sig derefter ved handel og drev købmandsforretning i Storegade i Nexø, mens hans mor stadig drev sin købmandsvirksomhed på Mun-

Karen Kirstine Munch, født Berg (1848-1919)

Herman Jacob Sonne Munch (1842-1894)

kebakken. Lad mig i min fantasi følge ham på hans vandring fra Munkebakken ned mod bakkens fod.

Her var livet hårdere, det var et spørgsmål om en konkurrence, hvor stor vinding eller uoprettelige tab ramte i flæng. Alles kamp mod alle med størst mulig fortjeneste som det ubønhørlige mål.

De, der var medlemmer af byens usunde og overdrevne store antal religiøse sekter, optrådte med en på én gang beskeden ydmyghed og sejrssikker stolthed i overbevisning om at have fundet »troens eneste sandhed«, en over-

bevisning der skulle berettige dem til den rigdom, de følte i sjælen og den, de forventede at ophobe i pengekassen.

Sekterne imellem måtte det føre til et ideologisk, egoistisk og meningsløst fjendskab og frimureri.

Metodismen kan nævnes som en særlig ejendommelig retning og beskrives som en »asketisk kapitalisme«. Enhver menneskelig fornøjelse, enhver foreteelse, der giver livet farve og lethed i sindet, lige fra nydelsen ved tobaksrygning og alkoholiske drikke til dette at hengive sig til kærlighedens glæder uden kirkens eller anden øvrigheds forudgående velsignelse, ansås for syndig.

Derimod var tilvejebringelsen af størst mulig rigdom tilladelig, ja, livets væsentligste mening, selv om brutalitet og tilsidesættelse af medmenneskelig hensyntagen ofte måtte blive en følge deraf.

Et latterligt lille korstog i en verden af provinsialismens floskler og intriger.

I Storegade mødte Herman den barske forretningsverden, hvor der var brug for hans rige fantasi og hans sjældent klare og lynhurtige intellekt. Som en panter kunne han i ét nu afsløre og afparere forklædte angreb.

Ikke desto mindre optrådte han udadtil med overbærenhed, og som allerede Cæsar vidste han, at den skete uret imod ham selv, ikke gennem hårdhed fjernede denne uret, men blot skabte ham flere fjender.

Men når dette er sagt, må jeg, for at afrunde min beskrivelse af ham, tilføje, at han var i besiddelse af en retfærdighedssans langt ud over det almindelige og en varme over for sine medmennesker, især over for dem, der havde det svært. Skyldtes dette et anlæg eller påvirkning fra hans miljø? Begge dele naturligvis!

Fra sin barndom på Munkebakken levede han i en atmosfære, hvor forældre og børn, som en væsentlig del af deres livsindhold, drøftede samfundsproblemer, de kulturelle og ikke mindst de sociale og politiske.

Her vakttes hans kritik af de bestående magthaveres borgerlighed med hykleri og hårdhed til følge. Han fyldtes også af vrede og bekymring for konsekvenserne af denne klassekløft, der ville føre til voksende uro og sociale konflikter, dersom ikke de nye ideer, skabt af en tankeklar, fantasirig og handlingsdygtig gruppe blandt ungdommen, med kraft satte sig imod dette.

Hans største inspiration i dette spørgsmål var hans søster Oliva, der var højt begavet som han selv, og hendes fremtidige mand, min farfar, Julius Petersen, der sammen med sine venner ofte kom i hjemmet, og som tidligt havde sat sig den opgave at bryde med partiet Venstre af sociale, religiøse og nationale grunde.

Som de radikale ideer var udtænkt, var de en forløber for mange af de ideer, som Socialdemokratiet og SF står for. Den politiske situation i dag er en anden og langt mere skæbnesvanger, såvel her i landet som i den øvrige verden. Nu gælder det om at sikre arbejderne gennem en forhandlingsret, der bliver respekteret af modparten, hvilket kun kan ske gennem intenst samarbejde mellem Socialdemokratiet og det også på demokrati byggede SF og i tættest mulig tilslutning til fagbevægelsen og A-pressen. Som senere medindehaver af sin svigerfar P. Bergs forretning, og som ejer i den korte tid han overlevede sin svigerfar, der testamenterisk efterlod ham alt, hvad han ejede, blev Herman Sonne Munch

Landaueren i den gamle købmandsgård 1895. Damen i landaueren er fru Karen Berg Munch

ubestridt den betydeligste skibsreder og købmand på Bornholm og som personlighed den rigeste.

En indgående beskrivelse af P. Berg, som altid har fængslet mig, må jeg afstå fra, da en sådan ville falde uden for bogens rammer.

Efter konsul Herman Munchs død i 1894 blev forretningen bestyret af hans enke med sønnen Hans Chr. Berg-Munch som medindehaver fra 1904.

Som eneindehaver i 1913 overtog han, der ligesom sin far var russisk konsul, en virksomhed, der på grundlag af generationers voksende indflydelse, forretningsnilde og held havde nået et højdepunkt.

På dette tidspunkt eksisterede der endnu et gunstigt forretningsklima, som han dygtigt og initiativrigt udnyttede. Eksempelvis kan nævnes hans udbygning af filialer i Stenseby og Pedersker og hans ægpakkeri.

Også forretningen i Nexø plejede han med dygtighed og originalitet.

Personalet behandlede han med venlighed og en vis alfaderlig omsorg, der måske rummede et stænk af nedladdenhed, hentet fra hans ungdomstids luksus og fulgt op af hans kones overklasseprægede fornemhed.

1. verdenskrig brød ud. I den første tid medførte dette øgede eksportmuligheder, lettjente penge, der ikke krævede dybere overvejelse. Og så kom katastrofen. Korn, som han i stor mængde opkøbte til ringe pris med forventning om fortjeneste, faldt støt i pris, til sidst til under indkøbsprisen. For at dække tabet satte han stort set resten af sine midler i de stigende landmandsbankaktier, en stigning, der skyldtes bankens behov for penge og ikke, som han formodede, var udtryk for udvidelse af dens initiativ.

Omkring 1920 krakkede Landmandsbanen, ligesom P. Bergs forretning ved disse dispositioner også brød økonomisk sammen.

Følgen af det økonomiske sammenbrud måtte nu blive, at forretningen måtte skaffe midler til dens fortsættelse gennem omdannelse til et aktieselskab.

Af stiftelses-overenskomsten fremgår det, at en række betydelige mænd fra Nexø og omegn indgik i selskabet, der overtog den af firmaet P. Berg gennem mange år drevne købmandsforretning.

Den første i 1927 udnævnte direktør, Hans Knudsen, som jeg fra min barndom tydeligt husker, er blevet beskrevet som en initiativrig leder,

hvis energi og arbejdsevne yderligere fæstnede det gamle handelshus' anseelse og øgede dets omsætning. Andre dygtige direktører fulgte efter.

I tiden efter 2. verdenskrig stagnerede handelen, som den blev drevet efter de hidtil benyttede metoder, selv om mindre ændringer blev forsøgt.

Der stillede krav om store enheder enten i form af udvidede brugsforeninger eller af supermarkeder.

I 1967 erkendte bestyrelsen, at man som støtte til sektoren for byggematerialer skulle acceptere et tilbud fra FDB, der indeholdt en købesum på 750.000 kr. samt en forpligtelse til at købe alle til supermarkedets bygning nødvendige bygningsartikler hos A/S P. Berg.

Efter år med stigende vanskeligheder opstod der fra 1972-73 en blomstrende tid for byggebranchen, der også kom P. Bergs filialer i Rønne til gode. Denne periodes gunstige udvikling fik stabilitetens præg under Vilhelm Christensens dygtige og idérige ledelse. Efter at dette mål var nået, trak han sig tilbage. Herefter var virksomheden P. Bergs epoke forbi, og den overgik nu til andre.

Gennem Oliva Munch og hendes ægteskab med Julius Petersen forlod denne gren af slægten fra Munkebakken forretningslivet, ligesom deres børn, min far og hans søskende, valgte en anden livsvej.

Min far og hans søskende

Min farfar, professor Jacob Julius Petersen, og hans kone, Oliva Munch, havde 8 børn, fem sønner og tre døtre. Med disse børn opstod for første gang i min slægt navnet Munch-Petersen, det navn som også jeg bærer.

Hvad jeg skildrer i dette afsnit adskiller sig på et væsentligt punkt fra det, jeg tidligere har skrevet.

De mennesker, jeg tidligere har omtalt, har jeg aldrig kendt. Hvad jeg har fortalt om dem bygger alene på, hvad jeg har læst om dem, hørt om dem, familiehistorier, historiefremstillinger og andet litterært stof. På dette materiale har jeg gennem min fantasi og indlevelsesevne forsøgt at tegne et kunstnerisk levende billede af disse ejendommelige mennesker, således at de i deres sammenfaldende miljø kommer til at fremtræde som en helhed i en sluttet verden.

Nu hvor jeg har sat mig som opgave at tegne et billede af min far og hans syv søskende, drejer det sig om mennesker, som jeg, bortset fra en broder og søster, der døde i deres tidligste ungdom, ikke blot har kendt, men har været nært knyttet til.

Fremstillingen af dem hviler således på min egen erfaring og ansvaret for dens ægthed er mit.

Min fars ældste broder Markus Munch-Petersen har jeg allerede omtalt i min første artikel i forbindelse med fru Mary Bjerre, der som 15-årig var ung pige i hans hjem.

Han var fornyligt blevet gift og havde 3 børn, som Mary blandt andet skulle passe. Onkel Markus var gift med Thyra Goos, datter af datidens

Anton Munch-Petersen

Dr. Markus Munch-Petersen med sin kone, datter af justitsminister Goos

betydeligste retslærde, Carl Goos. Han var født i Rønne som søn af sønderjyske forældre. En tid var han justitsminister i en borgerlig regering. Tante Thyra var en munter folkelig dame, sang vovede sange og rådede over en sommerengs blomsterflor af folkelige mundheld og dristige historier. Med denne gadens blomsterpragt underholdt hun dronningen, hendes nærmeste veninde, mens kongen morede sig i baggrunden.

Onkel Markus, der havde overtaget sin fars praksis, led som han under sine patienters usle kår og sundhedsfarlige boligforhold. Ofte kunne han i fortvivlelse og vrede udbryde: »Gid jeg var værtshusholder, så kunne jeg dog træffe disse triste mennesker i en munter situation.«

Som den omhyggelige, dygtige og varmhjertede læge han var, voksede hans patientkreds. Han fik et sommerhus i Vedbæk, nær hovedstaden. Dette blev kaldt »Munkebo« til minde om »Munkebakken« i Nexø, hvorfra hans højtelskede mor stammede.

Min fars næstældste bror Hans Wilhelm Munch-Petersen var professor ved Københavns universitet i faget retspleje, universitetsrektor i en forlænget periode og i øvrigt universitetsadministrator.

Kun tre epokegørende foreteelser, der knytter sig til hans navn og vidner om forudseenhed, fordomsfrihed og nyskabende originalitet, bør nævnes her:

Onkel Hans var den første af de fem brødre, der forlod Det radikale Venstre for at gå over til Staunings socialdemokrati. Det radikale Venstre havde med sin banebrydende indsats haft stor betydning til forbedring af den periodes politiske forhold. Partiet Venstre var fra at være en hel skabning, blevet en torso. Militarismen var reduceret til en formel væbnet neutralitet, begrebet Gud, konge og fædreland var blevet erstattet af

menneskelighed, fordomsfrihed og fri udfoldelse, dog kun, hvor denne kunne ske uden skade for de dårligst stillede.

Også inden for kærlighedslivet og dets følger havde de radikale, ikke mindst gennem brødrene Brandes, åbnet for den frihed, som folket krævede, og som er under stadig udvikling.

Som professor i proces var min onkel den teoretiske skaber af grundlaget for loven om indførelse af nævningeinstitutionen, og blev i denne periode nævnt som nævningeinstitutionens fader. Kort

Hans W. Munch-Petersen's hustru, født Mantel

Hans Wilhelm Munch-Petersen

sagt hvilede hans opfattelse på det grundsynspunkt, at forbindelsen mellem befolkningens sunde fornuft og juristernes retsbelæring ville give den bedste mulighed for en retfærdig retsafgørelse. Særlige regler sikrede, at en uskyldig ikke blev dømt: retssamfundets fundament.

Som det betydeligste og mest banebrydende min onkel har skabt er »Den borgerlige ret«, introduktionen til det juridiske studium. Denne bog blev til efter et længere studium i Østrig, hvorfra han bragte sin kone, født i Wien, til Danmark.

»Den borgerlige ret« er skrevet i et fængslende, enkelt og let fatteligt sprog, så alle de unge mennesker, der begyndte de juridiske studier, følte sig oplagte og glade ved deres studievalg.

Der blev sagt, at alle de der havde tilegnet sig denne bog, alene på dette grundlag kunne klare deres eksamen. Hertil bemærkede min onkel tørt: »Hvert ord i bogen er lagt på en guldvægt. Hver sammenhæng kræver fordybelse, så jeg går ikke mine kolleger i bedene. Mine studenter kan kun tilegne sig bogen gennem fordybelse, og en sådan har jeg sjældent truffet blandt mine studenter.« Bogen blev efter få rettelser også udgivet og benyttet af hans ældste søn, som var professor i det samme fag, og lang tid endnu - også som opslagsbog for ikke-jurister, der havde brug for juridisk orientering.

Min fars ældste søster, Margrethe Koefoed, blev gift med sin fætter, kaptajn Koefoed på Lauegård. Efter nogle års forløb forlod hun gården og bosatte sig i København.

Min kusine Inge Koefoed, som jeg holder meget af, bor stadig på Bornholm i Aakirkeby.

I år har jeg haft den store glæde som vært i mit bornholmske hjem i Snogebæk at fejre hendes 80-års fødselsdag sammen med min nærmeste familie og en af vore fælles fætre og dennes kone.

Min fars tredje ældste broder, Harald Munch-Petersen, var en lovende ung mand, hvis liv sluttede med en grusom tragedie.

Efter sin studentereksamen bestod han på kort tid sin medicinske embedseksamen, hvorefter han arbejdede med sin doktordisputats inden for neurologien, et nyt fag inden for det medicinske fakultet.

Ved universitetets bedømmelse var en af opponenterne professor Harald Høffding, der spåede dens forfatter en lovende fremtid.

Harald var et levende varmt menneske, der udover sin professionelle videnskabelige interesse var et poetisk gemyt med en inderlig forståelse for kunst og litteratur.

Måske var Harald den broder, min far stod nærmest, og gennem flere år, før min far blev gift, boede de to brødre sammen.

Som reservelæge havde Harald på sit hospital fundet en pige, han blev forelsket i. Hun førte hus for de to brødre, og efter at Harald med hende havde fået en lille yndig pige, blev hun også en del af brødrenes fælles hjem.

Og så indtraf tragedien. Harald var på studierejse til Frankrig for yderligere at dygtiggøre sig til det nyoprettede professorat i neurologi, som han ville være højst kvalificeret til at bestride.

Kort efter hans ankomst til Frankrig ophørte hans besvarelser af breve hjemmefra. Hele familien, ikke mindst hans skrøbelige gamle far, var rystede. Min far som advokat foretog efterforskning i sagen, blandt andet ved hyppige besøg i Frankrig, men hverken diplomati eller politi, venner eller bekendte kunne give nogen relevant oplysning. Han var forsvundet fra sin bopæl, som sunket i jorden.

Harald Munch-Petersen

Et år efter blev sagen opklaret: Harald, der var en varm naturelsker, havde snart efter ankomsten til Frankrig begivet sig på en bjergtur henover Montblanc massivet. Han var nærsynet, et tågeslør lagde sig over landskabet, og den sti han fulgte endte blindt. Flere hundrede meter var han styrtet ned ad bjergsiden. Da bjergbonden et år efter skulle indhøste sin vin, blev Haralds lig fundet, genkendt ved hjælp af hans ur, som jeg har arvet efter min far sammen med et fotografi af Haralds grav på Exlebains kirkegård.

Min far blev endnu en tid som ugift boende i Haralds og hans fælles lejlighed sammen med hans veninde og deres lille datter. København var på den tid lige så snobbet og provinsielt sladderagtig blandt dens »overklasse«, som provinsbyen i Danmark stadig er det.

En dame af fars bekendtskab spurgte ham på én gang nysgerrigt, indsmigrende og let forarget: »Sig mig nu oprigtigt, søde Anton, er den yndige lille pige ikke dit barn?« Med sit vidende ironiske smil svarede far tørt: »Nej, desværre. Dertil ligner min lille dejlige niece alt for meget min elskede broder.«

Johanne Munch-Petersen

Johanne, Haralds jævnaldrende søster, der som han havde et poetisk sind, døde også ganske ung.

Jon Munch-Petersen, professor i vandbygning ved Polyteknisk Læreanstalt, havnebygger, blandt andet på Bornholm, og tilsynsførende for de bornholmske havne, havde fast kontor i Rønne og helårshus i Melsted. Han må forekomme så bekendt på øen, ikke mindst blandt den ældre generation, at det vil være overflødigt at gøre rede for hans faglige virksomhed her.

I stedet for vil jeg forsøge at tegne et billede af ham som menneske, som min elskede og inspirerende onkel, som den broder, der i hvert fald i alder, i visse interesser og i sindet, stod min far nærmest.

Jon var gift med den svenskfødte Valfrid Palmgren, hvis far var stifter af »Den palmgrenska Samskolan«. Selv var hun lektor i svensk ved Københavns Universitet og har sammen med Ellen Hartmann udgivet den store »Svensk-danska ordboken«.

Da hun tillige var lærer ved Danmarks Lærerhøjskole, er der adskillige af vore ældre lærere, der efter hvad jeg har erfaret, har fattet kærlighed til det svenske sprog og den svenske digtning gennem hendes inspirerende forelæsninger på højskolen eller universitet.

Onkel Jon var en lille adræt mand med talende armbevægelser. Han stammede lidt, når han blev ivrig. Hans ansigt udmærkede sig ikke ved ydre skønhed, men ved en vitalitet, humor, vid, fantasi og tankeklarhed, der bærer skønheden i sig selv.

Hans personlighed fik sit ganske særlige præg gennem hans musikalitet og en munterhed, der spændte fra blid humor over munter livsglæde til skarp satire. Allerede som dreng lærte han at spille og udfoldede sig musikalsk gennem hele sit liv.

*Jon Munch-Petersen,
med sin kone Valfrid*

var han så døv, at han med vemodig munterhed udrød: »Jeg er ligeglad med, hvad folk siger til mig, blot jeg kan høre det.« Hans begavede kone satte sig ind i hans fags tekniske og videnskabelige finesser, således at hun ved videnskabelige møder og internationale kongresser som steno-graf gjorde ham i stand til aktivt at deltage i de videnskabelige diskussioner.

Ved festlige lejligheder og ved studenterfester var han som taler, danser og pianist en kærkommen gæst. Som pianist glædede han mange. Selv kunne han intet høre. Til slut et eksempel på hans barokke humor.

Chefen for sædelighedspolitiet var nær ven med min far og hans søskende. Hans mor, en nydelig gammel dame med sans for poesi og med den viktorianske indstilling, som prægede datidens fornemme damer, var lige afgået ved døden og skulle bisættes fra Holmens kirke i København. Hendes søn holdt en blomstrende tale over sin yndige mor. Onkel Jon sad sammen med sin ven, Josva From, dommer ved Sø- og Handelsretten, nær kisten, der efter testamentarisk bestemmelse skulle bæres ud af politidirektørens betjente.

Som ung kom han i forbindelse med adskillige medlemmer fra Det kongelige Kapel, med hvem han nu og da indgik som violinist i et kammerensemble.

Senere spillede han fast med 3 af sine nærmeste venner.

Tidligt blev han ven med Carl Nielsen, der som en overdrivelse, der indeholdt et gran af sandhed, udtalte: »Kære Jon, du har mere musikalitet i dine fingre end jeg i hele kroppen.«

Som ung ingeniør boede han et års tid i Lemvig for at medvirke ved havnebyggeriet i Thyborøn. Vejret var ofte barskt og har muligvis medvirket til en begyndende døv-

Da kisten passerede onkel Jon udbød han henvendt til sin ven: »Du Josva, synes du ikke det er synd for den fine gamle dame at blive båret ud af sædeligheden.« Min onkels ukontrollerede stemme under de høje kirkehvelvinger blev hørt af alle.

Så barsk, så original, så vidunderlig var min onkel Jon, der besad det, jeg værdsætter højest, også hos andre, han var sig selv.

Min far, Anton Munch-Petersen, den yngste af min farmors og farfars sønner, blev født den 11. januar 1875. Efter afsluttet juridisk embeds-eksamen begyndte hans liv som praktisk jurist, først som sagførerfuldmægtig, senere som overretssagfører i København, en virksomhed han fortsatte med til sin alt for tidlige død i 1933, kun 58 år gammel. Medvirkende til hans så tidlige død var tabet af hans elskede datter, Inge-Lise, der, 1½ år ældre end jeg, døde i 1929 af leukæmi.

Da far døde, var jeg 17 år gammel. Han var min bedste ven og kammerat. Den varme, den humor, den tankeklarhed, og ikke mindst den medfølelse han nærrede over for vanskeligt stillede grupper i samfundet, alt dette samlet til en helhed hos et menneske, der stod mig inderligt nær, har måske været mit livs største inspirationskilde.

Hele min fars virksomhed, ikke mindst som forsvarsadvokat, hvor han var en af tidens mest benyttede, blev stillet til rådighed for at bekæmpe uretfærdighed og fordomsfuldhed eller for at støtte og fremme tidens nye ideer.

Nævningeinstitutionen var indført ved den nye retsplejelov. Onkel Hans drøftede med min far problemerne omkring denne lov, og de to brødre, teoretikeren og den praktiske jurist, havde et frugtbart samarbejde i denne sag.

At tale for og til den ikke-professionelle del af befolkningen stemte med min fars indstilling og hans evner. Han var en betydelig pædagog og havde i sine unge dage undervist i juridiske fag, dels som manuduktør dels som lærer ved handelsskolen. Dertil kom, at hans veltalenhed strakte sig fra patos over satire og humor til inderlighed og varme.

Særlig husker jeg fra dagspressen en sag, hvor far fandt statsadvokaten optræden over for hans klient, den anklagede, anstødelig, og for-tørnet bad dommeren om tilladelse til følgende bemærkning: »Det er med beklagelse jeg konstaterer, at De, hr. statsadvokat, ikke synes at have forstået, at det må anses for en skæbnens tilskikkelse, at De ikke

Inge Munch-Petersen, født Meyer

sidder på den anklagedes plads. Tak De denne skæbne for, at De har haft et lysere miljø og velsagtens rigtig gode evner, altså ikke de frygtede vanskeligheder, min klient er bukket under for.« Retten tog bemærkningen til efterretning, og sagen fortsatte.

Som nævnt havde min far en vidt forgrenet forretning. Som yderpunkter kan nævnes, at han var sagfører for en del af kongefamilien og samtidig sagfører for skrældemændenes fagforening. Som Politiken skrev i anledning af fars 50-års fødselsdag, kan der næppe herske nogen tvivl om, hvor Munch-Petersens største interesse lå. Heller ikke jeg er i tvivl om det. Kongefamilien klarede sig nok uden fars hjælp. Men hvad med skrældemændene?

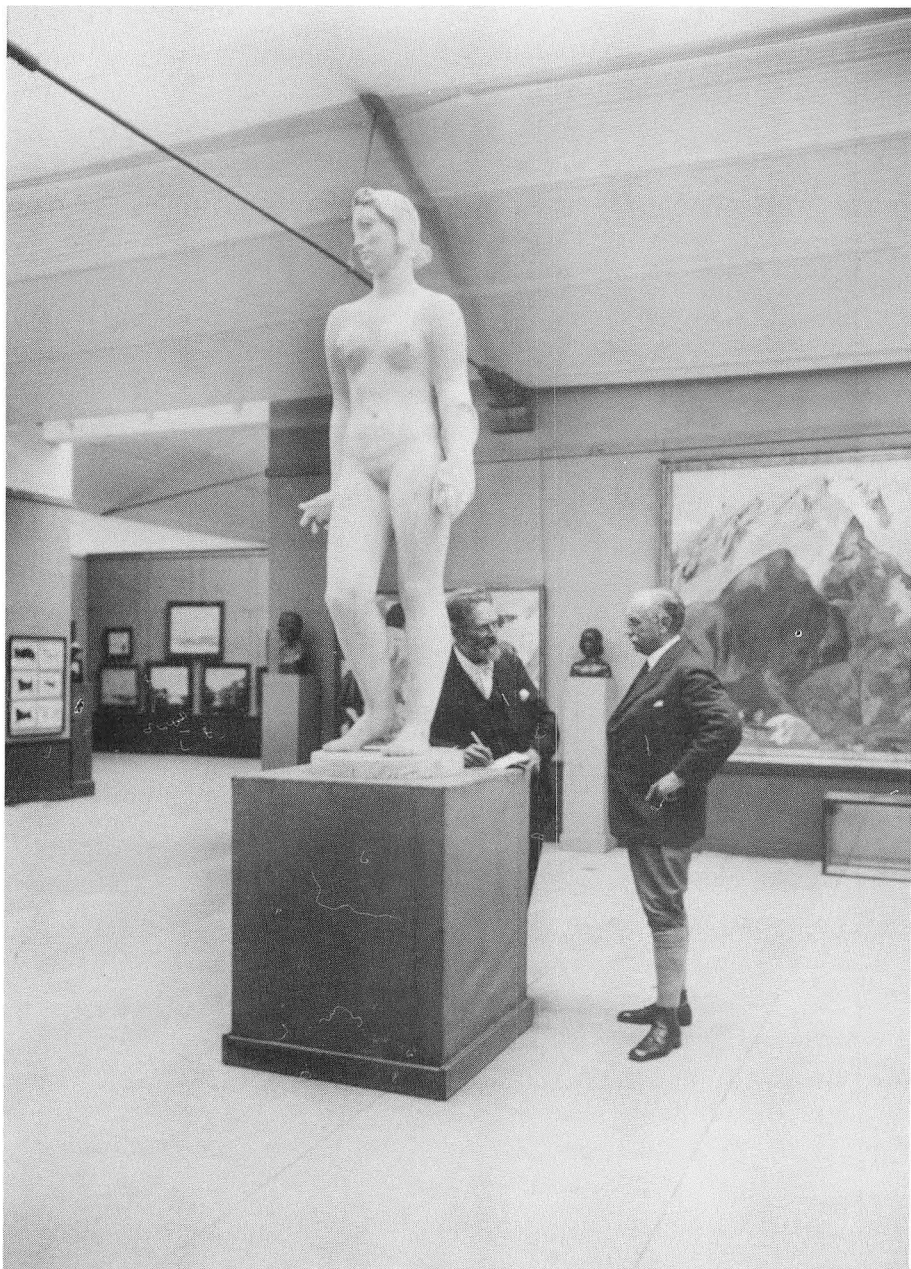
Som radikaler gennem et helt liv var min far naturligvis modstander af ordener, som lod hans personlighed symbolisere ved metalstykker. Men som Politiken ved en anden lejlighed skrev: »Den kære overretssagfører har næppe undladt at oplyse om alle de gange, han har måttet sige nej til en orden.« Sikkert, men fejl hører det ægte og selvstændige menneske til. Det skal blot helst være de »rigtige« fejl.

Fremme af de nye ideer kæmpede far for. Han var juridisk rådgiver for Dansk Kvindesamfund og optrådte som sådan ofte på hele Nordens vegne. Det var allerede dengang hårde tider for kvinderne, socialt og politisk. Ikke mindst i England for de kvindelige forkæmpere, suffragetterne, der under demonstrationerne blev slået ned og fængslet.

I det engelske parlament talte far om de nordiske kvinders retsstilling, eller mangel på en sådan, og under jubel fra parlamentsmedlemmerne, sluttede far med at udbryde: »Vi kvinder...« Han kendte sine virkemidler.

Min far var fra sine ganske unge dage varmt interesseret i kunst. Allerede som ung advokat sluttede han sig til de kunstnere, særlig Willumsen og Johan Rohde, der brød ud af Charlottenborgs noget konventionelle maleriudstilling og Kunstakademiet for at danne Den frie Udstilling, hvor den moderne kunst havde rige udviklingsmuligheder. Far blev til sin død dens forretningsfører, ligesom han havde et tilsvarende hverv ved Grønningen og Efterårsudstillingen.

Fra min tidligste barndom husker jeg, at far i begyndelsen af vor sommerferie i »Strandhuset« på Balka rejste væk nogle uger for at lede administrationen af kunstudstillingen ved købestævnet i Fredericia. På billedet ser man min far, sende betaget på professor Johannes Bjergs

*Anton Munch-Petersen, (t.h.)
fotograferet under et købestævne i Fredericia*

»Karyatide«. Afstøbningen af hendes hoved står nu på hjørneskabet i min københavnske dagligstue.

Efter min søsters død, og i et forgæves forsøg på at mildne sorgen, kastede far sig ud i en betydningsfuld opgave. Sammen med formanden for Den frie Udstilling og som juridisk og administrativ leder lagde han planer til en samling af alle former for kunst under ét tag.

Et halvt år senere blev planen realiseret. I den københavnske sports-hal, hvor seksdagesløbene nu foregår, levede for første gang i Danmark musik, digtekunst, skuespilkunst, malerkunst og billedhuggerkunst sammen side ved side.

Orkestrene var repræsenteret af Carl Nielsen og Hakon Børresen i deres egenskab af såvel komponist som dirigent. Alle landets virtuoser spillede, digterne læste deres egne værker, hvor de ikke overlod opgaven til skuespillerne, alt var indrammet af moderne og klassisk kunst i alle dens former.

Mig forekom dette i forhold til min far at være ligesom en afrunding af en af hans dybeste personlige interesser.

Min mor har jeg endnu ikke nævnt. Hun hed Inge og var datter af varemægler Marcus Meyer. Hun var et levende og charmerende menneske. Ligesom værdipapirerne var hun ved at gå i pari. Hun døde i 1975, 94 år gammel.

Min mors familie var udpræget konservativ. Hos hende aftog denne konservatisme betydeligt, vel nok under påvirkning af min far, mig selv og hendes varme tilknytning til min fars slægt.

Min interesse for ordet, som grundlag for digtning, filosofi, samtaler og taler er inspireret af min mor. Selv var hun underholdende, en åndfuld taler og et interesseret og festligt menneske. Dertil kom, at hun var gavmild og generøs.

Da min far døde, overlod hun mig »Strandhuset« på Balka, det sted, hvorfra jeg har mine rigeste minder, og som lever videre i mit bornholmske hjem i Snogebæk. I modsætning til Nexø's religiøse sekter blev det et tempel for kærlighedsgudinden.

Min fars yngste søster, den yngste i børneflokket, var Anna Munch-Petersen.

Faster Anna giftede sig i Norge med dommeren Erling Broch, der døde umiddelbart før tyskernes besættelse af Norge. Han var da præsidi-

dent for den norske højesteret. Min faster forblev i Norge efter sin mands død ligesom hendes 3 døtre, der alle er norsk gift.

Anna var den, der lignede min far mest såvel af udseende, væsen som af livsholdning. Jeg var nært knyttet til hende og er stadig nær ven med mine norske kusiner.

Med denne beskrivelse slutter jeg beretningen om min fars generation.

Min egen livsholdning

Den opgave, jeg har sat mig, er gennem min slægt at kaste lys over en periode, hvor nyt og gammelt mødes og støder sammen. Den samme udvikling er sket i det øvrige Danmark, ja i hele Europa.

Men hvad fik denne min tidligere slægt til at kaste sig ud i denne opgave, ligesom mange af mine samtidige gjorde det? Hvilke muligheder havde den derfor, og hvilke egenskaber krævede det.

For det første måtte den føle en brændende lidenskab for sagen, en lidenskab der måtte føre til megen fjendskab fra dem, der blev ramt af den.

For det andet måtte man stå stærkt i sin argumentation, i sin veltalenhed og i sin vekslen mellem humor og patos, sarkasme og inderlighed. Alt sammen som en naturlig livsytring.

Men herudover måtte en sådan udfoldelse forudsætte en skabende fantasi, der åbnede plads for nytænkning og et ubønhørligt krav om en skarp analytisk hjerne.

Men alt ville blive til intet, om der ikke fandtes ligestillede med tilsvarende egenskaber, der bakkede dem op i absolut sammenhold.

At indlade sig på at kæmpe i en så omspændende og farlig sag måtte, for at kunne lykkes, forudsætte en særlings enegang, en kunstners hudløshed, hvortil kommer en indre modsætning mellem drøm og virkelighed, klarhed og galskab og ikke mindst en selvtillid, vaklende understøttet af forfængelighed.

Min slægt, således som jeg har forsøgt at beskrive den, sammen med mine egne erfaringer, har været medbestemmende for mit livsforløb.

Ritt Bjerregård

I mit ministerielle arbejde har jeg hentet inspiration, om end ikke så meget blandt kolleger, skønt jeg havde adskillige venner. Disse var jo bundet af den selvfølgelig bestemmelse, at de som jeg selv administrativt er forpligtet til overfor enhver siddende chef at udvise den loyalitet, der stænger ens personlige opfattelse ude. Nej, min inspiration hentede jeg først og fremmest fra det flertal af ministre, der gennem årene har fået betydning for mig.

Fra min første chef, *Hartvig Frisch*, der i slutningen af 2. verdenskrig måtte gå under jorden, mens han benyttede situationen til at skrive den kulturhistorie, der banebrydende lagde hovedvægten på skildringen, ikke af krig og nationalisme, men på den samfundsmæssige og sociale udvikling ned gennem tiderne. Ikke mærkeligt at han søgte sine klassiske idealer hos Sokrates og Cicero.

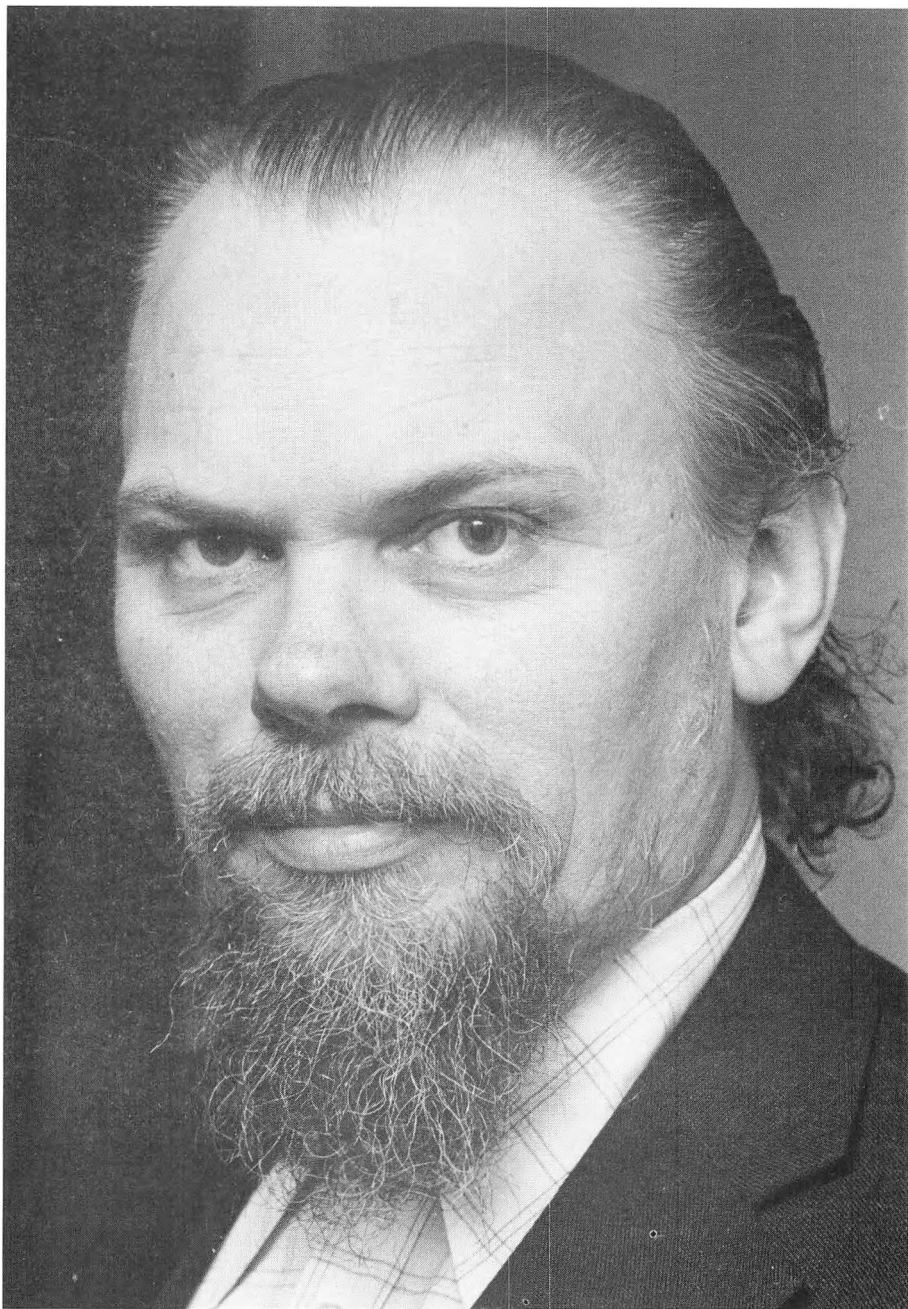
Lad mig også nævne *Jørgen Jørgensen*, der med sit varme væsen og ræven bag øret var den ægte oprindelige radikaler, der gav alle folketingsmedlemmerne gode råd om parlamentarismens formelle regler, dog sit eget parti flest.

Julius Bomholt havde jeg under min udarbejdelse af hans mange taler et nært samarbejde med ligesom med undervisningsminister K. B. Andersen, som jeg lærte nærmere at kende ved en julefest på Roskilde Arbejderhøjskole, hvor han som forstander, på en inspirerende måde og på lige fod drøftede arbejderklassens problemer og vilkår med sine kursister.

K. Helweg Petersen, som efter sin ministerpost ledede et særligt område i tæt tilknytning til den internationale sektion i ministeriet, føler jeg fortsat venskab og taknemmelighed overfor, skønt jeg måtte tage afstand fra det radikale partis tilslutning til en VKR-regering, og ikke har kunnet følge ham i hans synspunkter omkring »Oprør fra midten«, dels fordi jeg ikke tror på, at det holder, dels fordi en sådan idé realisation vil kunne blive til stor skade for den samlede arbejderbevægelse og A-presse.

Ritt Bjerregård blev undervisningsminister på det tidspunkt, hvor jeg forlod ministeriet, så mit forhold til hende kan karakteriseres ved titlen på den engelske roman »Ships that pass in the night«. Efter den tid er vi kommet i nær kontakt med hinanden.

Men min største oplevelse i ministeriet havde jeg i mine yngre år. En

Gert Petersen - en af mine venner

studerende tjente til sit studium ved at arbejde med de forskellige opgaver, man nu en gang sætter studerende til, det vil sige blandt andet at finde de sager frem, det faste personale havde forlagt og stadig ikke kunne finde. Han fandt dem altid og på kortest mulig tid. Dagligt tilbragte vi eftermiddagspausen sammen. Jeg lærte ham logistik og erkendelsesteori, som jeg havde specialiseret mig i, han lærte mig som historiker at betragte de politiske problemer i en historisk og global sammenhæng. I de 4 år vi var sammen i ministeriet, drøftede vi disse og andre emner, der gensidigt tjente til stor opmuntring og oplysning for os begge.

Denne min gode ven var såmænd Gert Petersen, der på daværende tidspunkt var sekretær for Aksel Larsen, der havde brudt med kommunismen og stiftet SF.

Som dens leder blev Gert Petersen Aksel Larsens efterfølger.

Såvidt målingerne viser, vil dette parti sandsynligvis få den største fremgang ved et kommende valg.

Med Gert er jeg enig i, at fagbevægelsens mulighed for en ikke reduceret eksistens forudsætter, at Socialdemokratiet og SF, de to *demokratiske* socialistpartier, tættest muligt arbejder sammen for at bekæmpe det politiske firkløver, der er i splid med sig selv på de fleste saglige områder, og kun mødes helhjertet i én ting, nemlig at bekæmpe Folketingets venstrefløj.

Som nævnt har jeg fra min tidligste ungdom interesseret mig for erkendelsesteori, det vil sige spørgsmålet om ad logisk og matematisk vej at erkende sin omverden i videre forstand, ikke mindst atomets sælsomme natur og de filosofiske konsekvenser heraf.

Det førte til et mangeårigt tilhørsforhold til Københavns Universitet ved Selskabet for Filosofi og Psykologi, men allerede før denne tid begyndte jeg at interessere mig for, på filosofisk basis, at fordybe mig i kristendommen og dens dogmer. Min udprægede hang til tænkning fik mig til stadig dybere at trænge ind i dette problem. Snart forstod jeg, at troen, formuleret i dogmer, måtte opfattes ikke blot som værende hinsides fornuften, men direkte i strid med denne. Det, Søren Kierkegaard benævner som et paradoks, betyder, at enhver forklaring på kristendommen er en selvmodsigelse, altså noget vrøvl. I konsekvens heraf meldte jeg mig straks ud af Folkekirken, ligesom størstedelen af min

familie før mig, Rønneslægten, min far, jeg selv og min nærmeste familie.

En tro uden nogen påviselige egenskaber er i realiteten en tro på ingenting.

Og lad mig så for at slutte, hvor jeg begyndte, til allersidst fremdrage et enkelt minde fra et af fru Bjerres »lukkede møder«, det udtryk hun fra sin periode som byrådsmedlem brugte, når vi mødtes - til morskab for os begge.

Det fandt sted i 1982, hvor hun endnu boede i Torvegade. Hun elskede Drachmanns digte, ganske særligt måske fordi hun som ganske ung havde en nær ven, der kendte Drachmann godt. Den aften bad hun mig, som så ofte før, om at fremsige digtet fra »Der var engang«, hvor prinsen af Danmark i sit frierdigt til prinsessen, foruden at hylde hendes skønhed, i et farverigt sprog skildrede den danske natur og det danske folk.

Dybt grebet lyttede hun henført dertil, og jeg spurgte hende drillende: »Når du på denne måde lytter til prinsens begejstrede hyldest, føler du dig da ikke som prinsessen over drømmenes rige?« Hun så lidt på mig og svarede så på én gang skælmsk og alvorligt: »Hvis jeg havde været så dejlig, som min tilbeder på en så malende måde havde beskrevet mig, tja, så havde jeg kun mindet tilbage. I dag, ca. 90 år gammel, er jeg blevet mere realistisk. Min erfaringsbyrde har givet mig mulighed for at blive lidt mindre dum, end jeg ville have været uden den.« Jeg forstod hende.

Efter at have givet hende et varmt og blidt kys til godnat, forlod jeg hendes hus. Døren til det »lukkede møde«, der nu og da havde stået lidt på klem, lukkede jeg helt til, da jeg gik.

På vejen hjem ad Sdr. Landevej slog det mig, som så ofte før: Hvor er det bornholmske sydland, ligesom hele Bornholm, betagende. Men efter Mutters død i 1983 er Bornholm for mig ikke helt det samme som før. For meget trist og uhyggeligt er hændt siden da.

Men bølgen er igen ved at vende, og mine mange venner er som jeg optimistiske, vi tror på fremtiden.

Vor tidsperiode, med dens verdensudslettende krigsvåben, med regeringer og unionsdannelser, der akcepterer stigende oprustning og våbenhandel, må kræve forandring. Den nuværende regering må snarest

erstattes af en regering, der vil have flertal såvel i Folketinget som i befolkningen, en regering der bygger på en retfærdig fordeling af samfundsgoderne og ønsker foranstaltninger til hjælp for de hårdest ramte, vil kunne opnå dette.

Nu har vi, befolkningen og venstrefløjen, flertal i Folketinget. Står vi blot sammen, er fremtiden vor.

Forfatteren til »Min bornholmske slægt«, Johannes Munch-Petersen, har masser af rødder på Bornholm. Efter juridisk embedseksamen blev han ansat i undervisningsministeriet, hvorfra han afgik med pension for et par år siden efter 38 år. Har været i samtlige afdelinger og sluttede som souschef for den internationale afdeling i undervisningsministeriet. Lever nu som forfatter og videnskabsmand. De bornholmske rødder drager ham, så han nu bor 2/3 af året på Bornholm.

